

Verantwoording monitor Onderwijs

1 februari 2024

1. Aanleiding en doel

Goed onderwijs is de basis voor een samenleving waarin iedereen tot zijn recht komt en alle mensen de kans krijgen het beste uit zichzelf te halen. Een diploma biedt meer kans op een baan en een goede toekomst. Daarom moeten kinderen in Nederland vanaf vijf jaar naar school, totdat ze een diploma (startkwalificatie) hebben of achttien jaar worden. Ook voor volwassenen wordt een leven lang leren steeds belangrijker.

Met deze monitor volgt Planbureau Fryslân de ontwikkelingen rondom onderwijs, zodat cijfers over de tijd gebruikt kunnen worden om inzicht in de Friese situatie te geven.

2. Keuze van indicatoren

Onderwijs is een breed thema met veel mogelijke invalshoeken. Er is gekozen voor een aantal thema's waarvan het belangrijk is om ze de komende tijd te monitoren, namelijk;

Leerlingenaantallen in Fryslân

De samenstelling van de Friese bevolking verandert. Er komen steeds meer 65-plussers (vergrijzing) en het geboortecijfer (ontgroening) daalt. Hierdoor daalt het aantal leerlingen in het onderwijs. De leerlingendaling heeft een grote invloed op de organisatie van het onderwijs. Het Planbureau Fryslân brengt deze leerlingendaling in beeld.

Schooladviezen

In leerjaar 8 geeft de basisschool advies over het voortgezet onderwijs dat bij een leerling past. Vervolgens maakt het kind een eindtoets. Planbureau Fryslân brengt in beeld hoe vaak de Friese basisscholen gemiddeld een lager schoolniveau adviseren dan ze aan zouden kunnen. Dit wordt vergeleken met landelijk.

Definitieve schooladviezen

In leerjaar 8 geeft de basisschool advies over het voortgezet onderwijs dat bij een leerling past. Planbureau Fryslân brengt in beeld wat het niveau van de definitieve schooladviezen zijn, waarmee leerlingen zich aan kunnen melden bij het voortgezet onderwijs.

Gediplomeerden in Fryslân

Er is een nauwe relatie tussen vooropleiding en kansen op de arbeidsmarkt. Daarom brengt Planbureau Fryslân in beeld op welk niveau er diploma's worden behaald. Het opleidingsniveau van Fryslân wordt vergeleken met landelijk.

Voortijdig schoolverlaters

Jongeren met een startkwalificatie hebben meer kans op een baan. Een leerling die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat wordt een voortijdig schoolverlater genoemd. Planbureau Fryslân brengt in beeld hoeveel jongeren in Fryslân er jaarlijks het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie.

Jongeren in praktijkonderwijs, speciaal onderwijs en mbo-entree

Voor een deel van de jongeren is het moeilijker om zonder extra aandacht een startkwalificatie te behalen. Bijvoorbeeld omdat zij een handicap, ziekte, sociaal-emotionele problemen of stoornis hebben. Planbureau Fryslân brengt in beeld hoeveel jongeren per gemeente praktijkonderwijs, speciaal onderwijs en entree-opleidingen volgen, zodat zij goed in beeld zijn.

3. Definities en toelichting van gebruikte begrippen

Gastouderopvang

Formele opvang van kinderen in de eigen woning of in de woning van de gastouder (die zijn aangemeld bij een geregistreerd gastouderbureau).

Opvang kindercentrum

Formele opvang in een bij de gemeente geregistreerd kindercentrum in het kader van de Wet Kinderopvang. Tot kindercentra behoren kinderdagverblijven, crèches of geregistreerde centra voor buitenschoolse opvang.

Buitenschoolse opvang

Formele opvang in een bij de gemeente geregistreerd kindercentrum of via een geregistreerd gastouderbureau, voor kinderen in de basisschoolleeftijd vóór en/of na schooltijd, tijdens studie- en avonden van leraren en in de vakanties.

Dagopvang

Formele opvang in een bij de gemeente geregistreerd kindercentrum of via een geregistreerd gastouderbureau, voor kinderen tot de basisschoolleeftijd gedurende één of meer dagdelen per week. De peuterspeelzaal valt hier niet onder.

Vorbereidend middelbaar onderwijs (vmbo)

Het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) bereidt leerlingen voor op het middelbaar beroepsonderwijs, dan wel op het hoger algemeen voortgezet onderwijs. Het betreft het totaal van de leerwegen in het vmbo: vmbo g/t (gemengde en theoretische leerweg) en vmbo-b/k (de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg).

Hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo)

Hoger algemeen voortgezet onderwijs bereidt leerlingen voor op hoger beroepsonderwijs.

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo)

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs bereidt leerlingen voor op wetenschappelijk onderwijs. Het betreft alle gediplomeerden uit de binnen het vwo te onderscheiden leerroutes, zoals het atheneum, tweetalig onderwijs (tto), gymnasium, vwo-technasium en vwo-plus.

Voortgezet algemeen volwassen onderwijs (vavo)

Het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs is gesubsidieerd onderwijs dat volwassenen voorbereidt op diploma's in het voortgezet onderwijs (vmbo-tl/mavo, havo en vwo). Vavo is bedoeld voor leerlingen die 18 jaar of ouder zijn en onder bepaalde voorwaarden ook voor 16- en 17-jarigen.

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Het middelbaar beroepsonderwijs bereidt leerlingen voor op de beroepspraktijk of op een vervolgopleiding in het hoger beroepsonderwijs. Het mbo bestaat uit:

Mbo niveau 1 assistent opleiding: opleiding tot assiterend beroepsbeoefenaar met een duur van één jaar.

Mbo niveau 2 basisberoepsopleiding: opleiding tot basisberoepsbeoefenaar met een duur van twee t/m drie jaar.

Mbo niveau 3 vakopleiding: opleiding tot zelfstandig beroepsbeoefenaar met een duur van twee t/m vier jaar.

Mbo niveau 4a middenkaderopleiding: opleiding tot middenkaderfunctionaris met een duur van drie t/m vier jaar.

Mbo niveau 4b specialistenopleiding: opleiding tot specialist met een duur van één t/m twee jaar. Dit is een vervolg op niveau 3.

Mbo bol: beroepsopleidende leerweg. 20-60 procent van de totale opleidingsduur wordt besteed aan beroepspraktijkvorming.

Mbo bbl: beroepsbegeleidende leerweg. Meer dan 60 procent van de totale opleidingsduur wordt besteed aan beroepspraktijkvorming.

Hoger beroepsonderwijs (Hbo)

Het hoger beroepsonderwijs is gericht op de overdracht van theoretische kennis en op de ontwikkeling van vaardigheden die aansluiten op de beroepspraktijk. Het betreft hier de gediplomeerden uit de tweejarige Associate degree (Ad) opleiding, de vierjarige hbo-bachelors opleiding en de één- á tweejarige hbo-masters/ vervolgopleidingen en postmasteropleidingen.

Wetenschappelijk onderwijs (wo)

Het wetenschappelijk onderwijs bereidt studenten voor op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis en bevordert het inzicht in de samenhang van de wetenschappen. Het betreft hier het totaal van gediplomeerden uit de driejarige wo-bachelors opleidingen, de wo-masters of oude wo doctoraal opleidingen met een studieduur van respectievelijk 1 tot 4 jaar, de tweejarige vervolgopleidingen en de postmasters opleidingen.

Gemiddelde afstand tot schoollocaties en kinderdagverblijven

De gemiddelde afstand in kilometers van alle inwoners in een gebied tot de dichtstbijzijnde locatie, berekend over de weg.

Aantal schoollocaties en kinderdagverblijven binnen bepaalde afstand

Het gemiddeld aantal locaties binnen een vaste afstand over de weg voor alle inwoners van een gebied.

Kinderdagverblijven

Een locatie van een kindercentrum waar kinderen van 0 tot 4 jaar gedurende één of meer dagdelen per week worden opgevangen. Tot 2018 werd in de Wet kinderopvang een onderscheid gemaakt tussen kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Sinds de Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzalen (2018) is dat wettelijke onderscheid weggefallen en worden beide voorzieningen 'kindercentrum' genoemd en in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK) geregistreerd als kinderdagverblijf.

Gediplomeerden

Mensen die met goed gevolg een afsluitend examen voor een bepaalde onderwijssoort hebben afgelegd.

Schooladvies

Het door de basisschool op uiterlijk 12 maart van het schooljaar aan de leerling gegeven advies over het niveau van het vervolgonderwijs dat bij de leerling past. Het schooladvies moet worden heroverwogen als de resultaten van de centrale eindtoets aangeven dat een leerling tenminste een half schoolniveau hoger aankan. Bijvoorbeeld: vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg is hoger dan vmbo basisberoepsgerichte leerweg, en havo/vwo is hoger dan havo.

Startkwalificatie

Een diploma op minimaal het niveau havo, vwo of mbo-2.

Voortijdig schoolverlaters (vsv)

Jongeren in de leeftijd tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Hier worden alleen nieuwe voortijdig schoolverlaters die jaarlijks de school verlaten geteld. De cijfers laten dus niet de totale omvang jongeren zonder startkwalificatie zien.

RMC regio

Een RMC (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) is een gebied waar gemeenten samenwerken om voortijdig schoolverlaters te bestrijden. In Fryslân zijn drie RMC regio's: Friesland Noord, Friesland Oost (De Friese Wouden) en Zuid-West Friesland.

Speciaal basisonderwijs (sbo)

Deze onderwijsvorm is bestemd voor kinderen die meer hulp nodig hebben bij de opvoeding en het leren, dan het gewone basisonderwijs kan bieden.

Speciaal (voortgezet) onderwijs (so, vso)

Dit onderwijs is bestemd voor kinderen met (een combinatie van) beperkingen, of zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Dit onderwijs wordt in vier clusters onderscheiden: cluster 1, onderwijs aan visueel gehandicapte kinderen dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met deze handicap; cluster 2, onderwijs aan dove kinderen, slechthorende kinderen en kinderen met ernstige spraakmoeilijkheden dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met een van deze handicaps; cluster 3: onderwijs aan langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, lichamenlijk gehandicapte kinderen en zeer moeilijk lerende kinderen dan wel meervoudig gehandicapte kinderen met een van deze handicaps en: cluster 4, onderwijs aan langdurig zieke kinderen anders dan met een lichamelijke handicap, zeer moeilijk opvoedbare kinderen en kinderen in scholen verbonden aan pedologische instituten.

Praktijkonderwijs

Praktisch op het basisonderwijs aansluitend onderwijs, dat bestemd is voor leerlingen van 12 tot 18 jaar die niet in staat zijn om een diploma te behalen in het vmbo, zoals verwoord in de Wet op het voortgezet onderwijs (Wvo). Het onderwijs bereidt voor op de uitstroomprofielen: dagbesteding, arbeidsmarkt of vervolgonderwijs.

Mbo-entree-opleiding

Opleiding bedoeld voor jongeren zonder een diploma voortgezet onderwijs. De entreeopleiding bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt of op doorstroming naar een mbo-2 opleiding.

4. Bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verzamelt en publiceert allerlei statistische gegevens van maatschappelijke en economische aard. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers over deelname kinderopvang

Meer informatie: [CBS kinderopvang](#)

Cijfers over deelname basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, hbo, wo, speciaal onderwijs

Meer informatie: [CBS bo, vo, mbo, hbo, wo](#)

Cijfers over gediplomeerden per onderwijssoort

Meer informatie: [CBS gediplomeerden](#)

Cijfers over voortijdig schoolverlaters

Meer informatie: [CBS schoolverlaters](#)

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

DUO beschikt over gegevens over het bekostigde onderwijs in Nederland en stelt daarvan een grote hoeveelheid online beschikbaar. Voor deze monitor is er gebruik gemaakt van:

Cijfers deelname basisonderwijs

Meer informatie: [DUO basisonderwijs](#)

Cijfers prognose basisonderwijs

Meer informatie: [DUO prognoses basisonderwijs](#)

Cijfers deelname voortgezet onderwijs

Meer informatie: [DUO voortgezet onderwijs](#)

Cijfers prognose voortgezet onderwijs

Meer informatie: [DUO prognoses voortgezet onderwijs](#)

Cijfers prognose mbo

Meer informatie: [DUO prognoses mbo](#)

Cijfers schooladviezen

Meer informatie: [DUO schooladviezen](#)

Cijfers heroverwegingen en bijgestelde schooladviezen

Meer informatie: [DUO heroverwegingen en bijgestelde adviezen](#)

5. Overige literatuur

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2022). *Waarom moet ik een startkwalificatie hebben*. Den Haag: Ministerie van OCW.

Onderwijsinspectie. (2018). *De staat van het onderwijs 2018*. Den Haag: Ministerie van OCW.

6. Contact – voor meer informatie of vragen

Sibilla Hoekstra

Onderzoeker

shoekstra@planbureaufryslan.nl

06 114 935 28